Bennünket lecsukatni nem kell félnetek jó lesz
(Van-e mitől félnünk?)

Ballib körökben mindennapos elfoglaltsággá vált az egymás ijesztgetése:

– Na csak vigyázz, majd jövőre lesz nemulass! Most nevetgélj, tavasztól már úgyse fogsz! – és így tovább, vég nélkül. Úton-útfélen ezt hallhatjuk, afféle félig vicces, félig komoly formában – érdemes hát talán végiggondolni: miről is van szó? Van-e ennek bármi alapja?

Nos – van.

Nézzük először mindezen – és persze az összes további – tömeges életérzés egyetlen hiteles forrását: magát Orbán Viktort. A nagy fehér dakota törzsfőnök újra és újra megerősíti: bizony ő börtönben akarja látni mindazon kormánytagokat, minisztereket, állami embereket és persze egyéb mihasznákat, akik felelősek azért a borzalmas ország-dúlásért és -kiárusításért, nemzet-rombolásért és -gyalázásért, lopásért-tolvajlásért-lenyúlásért, ami az utóbbi hét-nyolc évben történt.

Azzal áltatom magam: Orbánból eléggé jó vagyok, érteni vélem motívumait. Mindmáig biztos vagyok benne: Orbán a 2002-es választási vereségből egyetlen következtetést vont le, ami pedig így hangzott az ő saját felséges szájából:

– Nem voltunk elég kemények! – mármint az előző négy évben, amíg kormányon voltak.

És ezt így gondolja ma is. Következésképpen ezt a hibát nem követi el még egyszer. Nem lesz „puha”, nem lesz „olyan impotens, mint a szocik”, nem lesz „lökött széplélek, mint a liberálisok”, nem lesz „töketlen hülye, aki nem tudja, mire való a hatalom, és hogy kell élni vele” – ezek rendre az ő szavai. Vagyis nem teszi meg még egyszer azt, hogy nem törekszik teljesen megsemmisíteni azokat az ellenfeleit, akiket ő mindig ellenségként azonosít. Nem fog megelégedni az „egész pályás letámadással”, e helyett az egész pálya bekebelezésére, arra fog törekedni, hogy a pályán ne létezzen más játékos, csak ő maga és övéi.

Megteheti-e majd ezt? Mi állhat útjában, ha – amint a jelenlegi közvélemény-kutatások szerint simán bekövetkezhet – kétharmados többség birtokában alkotmányozhat? Mondván, beteljesíti a rendszerváltást – ő, az egyetlen placcon maradt rendszerváltó, a Nemzeti Kerekasztal hű lovagja. (Elhazudva, hogy a beteljesületlenségnek tán épp az a fő oka, hogy itt nem rendszerváltás történt, hanem csupán rendszerváltozás: az igazán döntő változásokat egyáltalán nem ők idézték elő – igaz, mi, egykori reformkörösök és hasonlók sem –, hanem azok ismét mások jóvoltából csak amúgy megtörténtek velünk.)

Mi gátolhatja meg, hogy antidemokratikus, autokratikus rendszert alakítson ki a maga szája íze szerint, és azt egyebek mellett arra használja, hogy „taccsvonalon kívülre” tegyen, éppenséggel akár bebörtönözhessen ártatlanul is mindenkit, akit eléggé utál ahhoz, hogy kegyeskedjen ellenségnek tekinteni?

Mik lehetnek ennek akadályai – elméletileg?

1. Az Európai Unió és általában a világ-közvélemény,
2. a magyar politikai rendszerben a fékek és ellensúlyok garanciális rendszere,
3. az igazságszolgáltatás, és végül
4. a nyilvánosság.

Vegyük sorra ezeket, s vizsgáljuk meg: a tényleges gyakorlatban valóban megfékezhetik-e Orbán féktelen hatalom- és bosszúvágyát, valamint azt, hogy akár szabályos koncepciós perekkel is tömlöcbe vessen olyanokat is, akik erre nem szolgáltak rá? (Természetesen itt és most nem arról a sajnálatosan nagy számú esetről morfondírozok, amelyben bárki teljes joggal, indokoltan, mondhatnók megérdemelten kerül majd dutyiba, mivel lopott, csalt,

sikkasztott, hűtlenül vagy hanyagul kezelt – őértük ne essen egyetlen sajnálkozó szó sem, egyetértek lecsukásukkal, s helyettük is szégyellem korrupcióikat.)

1. Az Európai Uniót és pláne az azon kívüli világ-közvéleményt Magyarország cseppet sem érdekli. Nem vagyunk fontosak a kutyának se. A provinciális viselkedésünkkel, folytonos veszekedéseinkkel, koncepciótlan teszetoszaságunkkal akár a gazdaság, akár a társadalmi élet bármely területén – utóbbi húsz évünkkel elriasztottuk magunktól a világot. Elveszítettük egykori szexepilünket, egy lettünk a sok zűrös, zavaros, érthetetlen kis államocskából, amelyre csak legyint a világ.

Az Unió egyébiránt – a gyönyörű deklarációkon túl – tán sosem vette komolyan elkötelezettségét a demokrácia, az emberi jogok dolgában. Hogy fenyegették embargóval, miegymással Ausztriát, amikor Haider szélsőjobbja kormányerővé válni látszott – s milyen mély csönd lett, amint valóban be is kerültek a kormányba! S hány rettenetes emberi jogsértésnek nincs az Unióban semmilyen következménye – az olasz fasizmusnak a cigányokkal szembeni törvénykezésben újraéledésétől a különféle rafinált bevándorlás-ellenes rasszista lépésekig!

2. A fékek és ellensúlyok rendszere már ma sem teremt valódi garanciát semmi ellen, nemhogy abban az esetben, ha Orbán majd ezt-azt odébb is igazít.

A hatalmi ágak szétválasztása egyre viszonylagosabb. A törvényhozó és a végrehajtó hatalom a világ nagy részén meglehetősen összecsúszott: a szinte kizárólagossá vált pártokrácia bekebelezi az elválasztást magát, egybegyúrja e két hatalmi ágat.

A művelt világon nem, de nálunk a harmadik és a negyedik hatalmi ág – a bírói hatalom és a nyilvánosság – önállósága is folyamatosan gyöngül (amint mindjárt külön is tárgyaljuk), s Orbán nagyon sokat tesz majd függetlenségük további tudatos és szisztematikus gyöngítésére.

A legjelentősebb ellensúly, az Alkotmánybíróság egyelőre két fő hibával küzd. Egyrészt nem találja a kitörési pontot egykori elnöke, Sólyom László személyiségzavaros csapdájából: önnön tévedhetetlensége béklyójából – így nem képes beismerni tévedéseit, következésképpen nem bírja meghaladni azokat, hiába változott meg időközben megannyi körülmény. Másrészt annyira igyekszik csupán titokban politizálni, hogy ettől gyakran szakmai-jogi köntösbe öltöztet valójában színtiszta politikai megfontolásokat, s ezzel hihetetlen zavarokat okoz a jog művelői körében – lásd példának a 2008-as népszavazás szörnyű átengedését.

Nem működik kellően a törvénytelenségek, a hatalmi visszaélések legáltalánosabb gátja: a jogállamiság eszméje és töretlen tömeges gyakorlata. A jogbiztonság, a jogi kiszámíthatóság szinte teljes hiánya tömegekben ültette el a kételkedést, majd az egyre inkább erősödő hitet: itt nem működik a jogállam. A szabályok nem érvényesülnek, pontosabban bárki szabadon és következmények nélkül túlteheti magát azokon, a normák nem is normatívak, az önkéntes jogkövetés a hülyeség szinonimájává vált.

Nem igazán váltak be azok a kiegészítő fékek és ellensúlyok sem, amelyek a politikai rendszer önálló elemeiként arra szolgálnának, hogy egy-egy részterületen kiegyensúlyozzák a direkt párthatalmat, s megakadályozzák az erőszakos hatalom-gyakorlás térnyerését: az ombudsmani intézmény, az ORTT, a Versenyhivatal, a közbeszerzési szervek és így tovább. Ezek sorra-rendre úgy feküdtek le a politikának, mint a nívós prostituált: még lihegnek is, mintha tényleg élveznék.

3. Az igazságszolgáltatás teljes rendszere lenne a legeslegnagyobb garancia arra, hogy ne történhessenek igazságtalanságok, ne bűnhődhessenek ártatlanok, ne nyerhessen szabad teret a rasszizmus, a gyűlölködés. S az igazságszolgáltatás teljes rendszere újra és újra rettenetesen rossz bizonyítványt állít ki magáról, miközben fennhangon dicsekszik, hogy mily ragyogóan dolgozik.

A rendőrség és a titkosszolgálatok megmaradtak a Kádár-rendszerben begyakorolt kormány-irányítás alatt, tehát a napi politika martalékaként; önállósításukra, valamelyes szakmai függetlenségük megteremtésére a leghalványabb kísérletet sem tette egyik eddigi kormány sem. Jövő tavasztól is híven szolgálják majd főnökeiket. Hogy Pintér Sándorral vagy mással: csak azon változtat majd, hogy legalább szakmailag jó színvonalon-e, de ugyanolyan gátlástalanul és lehengerlően. Lehet, kicsivel többen kérik majd korengedményes nyugdíjazásukat, akiknek már kifordul a gyomruk a hamis eljárások okozta undortól – ám erre még vállrándításnyi válasz is alig születik majd, hiszen megtérülő jó üzlet lesz kiszolgálni a politikai megrendeléseket.

Az ügyészség írta le a legkacskaringósabb pályát mostani két huzatos évtizedünkben. Kivívta saját függetlenségét, majd elérte, hogy a rendőrség fölötti törvényességi felügyeleti jogkörét kibővítsék a végletekig: a nyomozások teljhatalmú urává vált. (Aki megteheti azt is, például a Kulcsár-ügyben, hogy kiemeli és magához rendeli kizárólagos „használatra” a két fő gyanúsítottat, Kulcsár Attilát és Rejtő E. Tibort, miközben az összes többi terheltre azokkal a rendőrökkel nyomoztat, akiknek oda sem adja a két főkolompos kihallgatási jegyzőkönyveit.) Akkora erővel ruházták föl az ügyészséget, amekkorával már alig-alig képzelhető el, hogy egyes vezetői ne kezdjenek visszaélni. S Polt Péter áldásos tevékenysége következtében folyamatosan nőtt is a gyanú, hogy az ügyészség egyetlen irányban politizál, s eljárásai tekintélyes részében ezen elfogultságát szabadon engedi is érvényesülni. Bekövetkezett a szörnyűségesen romboló állapot: jogászok, politikusok és mindkét értelemben laikusok egyaránt evidenciaként emlegették, hogy az ügyészség jobbra húzva kézi vezérli a balra hajló rendőrséget. Majd az MSZP – talán a köztársasági elnök-választás zseniális taktikázásához hasonló ügyességgel – talált olyan legfőbb ügyészt, aki semmit nem változtatott a korábbi, Polt teremtette helyzeten, sem vezető személyekben, sem eljárásmódokon, sem szemléletben és irányultságban – sem pedig a gyalázatos szakmai színvonalon. És ezért még csak hálás sem lesz senki az ügyészi karban, amikor 2010 őszén Orbán visszahelyezi Poltot.

A bírók és a bíróságok a rendszerváltozást követően ugyancsak kiszakították magukat a mindenkori kormány függéséből; megteremtették akkora önállóságukat, függetlenségüket, hogy az aztán a tökéletes kontroll-hiányhoz vezetett. Persze nem az a baj ezzel, hogy a bíró kizárólag a törvénynek van alávetve, hanem az, ha a szakma is, a publikum is gyakran azzal szembesül: a törvénynek sincs.

Amikor Halmi Gábor, Vásárhelyi Mária és jómagam több tucat konkrét ítélet elemzésével tételesen bebizonyítjuk például a Fővárosi Ítélőtábla egyik tanácsáról, hogy jobbra húz, hogy ugyanazon tényállás alapján más-más ítéletet hoz, ha bal-, mint ha jobboldali politikus áll előtte félként – akkor mi az, hogy nem történik semmi? Miképpen lehetséges, hogy mind a bírósági vezetők, mind a bírói önigazgatás vezetői hallgatásba burkolózhatnak, s nincsenek nemhogy intézkedési, de még nyilatkozattételi kényszerben sem?

Ha a bírók kiválasztásának, képzésének, minősítésének rendje nem jár az alkalmatlanok kiszűrésével, ha túl sok a silány szakmai nívójú ítélet, a bírói műhiba. Ha mintává válik Baka András LB-elnök első igazi vizsgája: továbbra is a Legfelsőbb Bíróságon ítélkezhet az a Varga Zoltán, aki az égbekiáltóan hitvány verdiktet hozta Kaiser Ede és Mór dolgában, majd az immáron minden érintett által vérlázítóan selejtesnek mondott ítéletet Kulcsár Attiláék perében – ha a rossz munka jutalma az előléptetés.

4. A hatalommal való visszaélés elleni orvosságok utolsó lehetséges válfaja a fejlett, önálló, az „őrkutya-szerepet” komolyan vevő sajtó, az erős garanciákkal övezett nyilvánosság.

Ahol ez jól működik, ott a sajtó dolgozóinak nagy része az emberi jogok öntudatos, jól fizetett őrzője, az adófizető polgárok érdekeinek harcos képviselője, arra vágyva, hogy egyszer megírhassa a maga Watergate-sztoriját.

Hiszen másutt is van disznóság elég, nepotizmus, embertelenség, korrupció. Az Egyesült Királyságban is otthoni medence-tisztítást, hétvégi nagybevásárlást és luxusprostik smukkjait fizették képviselők a parlamenti költségtérítésükből. De amikor ezt megírta a sajtó – akkor röpültek mind, hiszen tüstént tarthatatlanná vált a helyzetük! Háromszáz éve nem fordult elő, hogy a parlament elnöke lemondani kényszerült – de ebben a sajtó föltárta botrányban igen!

Vagyis hogy a leírt, kimondott szónak sok országban még van becsülete – nálunk azonban: nulla. Nálunk vagy havonta megjelenik egy-két Watergate-ügy – és mindenki megrántja a vállát, tán még mosolyog is kevéskét: – Hogy igyekeznek ezek a mitugrász firkászok! –, és a dolgok szépen mennek tovább.

Igaz, ha a nyomtatott sajtóra és az internetre nincs is, legalább a rádiókra, tévékre van garanciális intézményünk a politikai kiegyensúlyozottság elérésére: az ORTT. Amely – mint legutóbb a rádió-frekvenciák ügyében is láthattuk – maga az igazságosság letéteményese.

Nos, így állnak ma demokráciánk garanciális elemei, mindazok, amelyek megvédenek, megvédhetnek minket a jogtalanságtól, az igazságtalan támadásoktól. Hogy nem túl megnyugtató e kép? Hát… nem.

Bennünket, tollforgatókat azonban nem érhet az a vád, hogy az elmúlt öt-tíz-húsz évben ne szóltunk volna százszor-ezerszer, hogy ez a helyzet. Szóltunk. Írtunk, beszéltünk, újra és újra. Próbáltuk figyelmeztetni egykori barátainkat, akik időközben direkt politizálására adták a fejüket, hogy baj lehet ezekből a megoldatlanságokból, hogy foglalkozniuk kellene ezekkel az anomáliákkal.

Ők azonban ránk se hederítettek. Igaz, kihagytuk a számításból azt a túl egyszerű tényt, hogy nemigen olvasnak. Ezzel tényleg nem számoltunk. Valamint azzal sem, hogy ők sem jobbak a Deákné vásznánál, például némely itt szerepelt ügyésznél, bírónál. Hogy ugyanis borzasztóan gyönge szakmai színvonalon művelik saját mesterségüket, a politikát. Egyszerűen nem értenek eléggé hozzá, így nem értik meg azt a pedig nem túl komplikált összefüggést, hogy ha nem tesznek rendet a saját portájukon, akkor annak végül az lesz a vége, hogy ők ütik meg a bokájukat, akár okkal-joggal, akár anélkül. És kifelejtettük a (soha el nem végzett) számításból még azt is, hogy emberileg sem valami nagyágyúk. Hogy vidáman együtt lubickolnak a hatalomban cserbenhagyók és cserbenhagyottak. Hogy szinte soha nem jut eszükbe segíteni azokon a bajbajutottakon, akik addig őket segítették, ám nem a legszűkebb belső brancsból valók. Hogy határtalan cinizmusukban rég elfelejtették: netán tényleg föl kell háborodni, ha igaztalanul bántanak bárkit.

Így hát most könnyű lenne rájuk legyintenünk:

– Megérdemlitek hát, amit kaptok majd, nemsokára! Mert megkapjátok, ne legyenek kétségeitek!

Csakhogy van ezzel egy bökkenő.

Nem csak ők kapják meg majd, hanem mi is. Nem konkrétan értem a „mi”-t, inkább együtt, mindannyiunkra – az országra. A hazánkra. Amely nem azt érdemelné, amit kap fogni – mint Esterházy Péter frissen festett fala a vajszínű árnyalatot. Ez nem lesz vajszínű.

(Megjelent a Népszava Szép Szó mellékletében, 2009. december 24-én.)